

мъжки инструмент. Но като всяко правило и тук има изключения. “Жена никога не свири на зурна, само леля ми свиреше като глашник на дедо ми” (Пейчева 1999: 43; Пейчева, Димов 2002: 62-63).

За циганите музиканти свидетелства ни дават както исторически-те извори, така и чужденци, минали по българските земи. Пребиваващият в края на XVIII век на Балканите френски дипломатически агент, учен и пътешественик Еспри-Мари Кузинери пише: „... Там се срещат голям брой цигани... скитници са, обработват желязото и развиват танца и музиката: те са толкова годни да свирят на всички инструменти, че в армията на негово височество не се срещат други музиканти, освен тях. Намираме ги по празниците; те ръководят танците при такива увеселения; във всички военни корпуси те свирят военен напев, който насърчава войника и се нарича юруш или атака” (Цветкова 1975: 364). В ежедневието посрещат и впечатляват чужденците: „Малко преди града (Адрианопол – дн. Одрин – б.а.) ни чакаха 12 турци и цигани с тяхната варварска музика и така ни придружиха в града...” (Йонов 1986: 72 – фон Найчин, 1631).

В списъка на Истанбулските еснафи от XVII век 43-ият е този на музикантите, обхващащ 300 души, повечето, от които са цигани. В турски данъчен регистър от 1523 г. са посочени цели джемаати, съставени от музиканти (Марушиакова, Попов 2000: 52-53).

Циганите музиканти се привличат от местните власти да свирят по определени поводи. През лятото на 1867 г. Стара Загора се подготвя да посрещне султан Абдул Азис. “... Навсякъде са чистеше, белосваха се къщите с киреч, туряха се байраци. Но наместо султана в Ески Загра дойде едирневския валия (валията на гр. Одрин – б.а.) Хуршид паша. Него срещнаха чак на Муратлийската курия както се подobaва с даули и зурли де що имаше в Заара...”. През 1868 г. шествието, водещо към бесилката старозагореца революционер Сава Силов⁴⁵, се предвожда от “чалгаджиите, чиито зурли деряха въздуха с пискливия си глас. От подире им идеха даулджиите, които биеха даулите си до пукване, а подир тях заптиетата сторваха с голям зор място за преминаване на шествието...”. Конвоят със заловени в края на м. май 1876 г. Ботеви четници влиза в Троян, както се е разпоредил каймакаминът на града, „най-напред да вървят циганите цигулари и два тъпана”. В Казанлък през април 1877 г. “...тъпани и зурни екнаха башибозуци да събират. Дори и християни доброволци се канеха да се записват и един нещастник българин, цяла седмица се разхожда пиян из българските махали, придружен от двама цигани с тъпан и зурна, носейки зелен байрак, от едната страна на който имаше кръст, а от другата – полумесец” (Иванова, Кръстев 2006: 54-56; Стоянов 1983: 557).

⁴⁵ Сава Силов е участник във въоръжена чета, предвождана от Хаджи Димитър. Прави опит за бунт срещу османската власт.